

Minnisblöð frá janúar 1949

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360

Utanríkismál. Minnisblöð og minnispunktar Bjarna Benediktssonar 1947-1960:

Bréfa- og málafn 1948

Askja 2-10, Örk 5

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

1949

Miðvikudaginn 5. janúar/kom sendiherra Bandaríkjanna,
Mr. Butrick, á skrifstofu mína samkvæmt beiðni sinni.

Erindi hans var að afhenda mér minnisblað með frásögn um Norður-Atlantshafsbandalagið. Er ég hafði lesið frásögnina sagði ég, að afstaða Íslendinga til máls þessa mundi vera komin undir nánari vitneksju varðandi nokkur atriði og dytti mér þá fyrst í hug, án þess að vilja segja nokkuð um málið á þessu stigi, hvort ætlunin væri að Íslendingar hervæddust sjálfir og skuldbindi sig til þess og einnig, hvort ~~þá~~ hér ætti að dvelja her á friðartímum.

Sendiherrann sagðist ekkert vita frekar en í orðsendingunni stæði en sér sýndist hvorugt af þessu þyrfti að felast í samningnum eins og frá honum væri sagt. Aðalatriðið væri flugvöllurinn og gæti ýmsar lausnir á því máli komið til greina, eins og t.d. að Íslendingar tækju að sér að gæta hans til bráðabirgða en fengi aðstoð til þess annarsstaðar frá fjárhagslega. Ræddum við síðan um þetta nokkuð fram og aftur án þess að á því væri að græða.

STRICTLY CONFIDENTIAL.

MEMORANDUM FOR THE INFORMATION OF THE
PRIME MINISTER AND THE FOREIGN MINISTER.

This information is considered of the highest
confidential classification.

General information concerning exploratory talks looking toward North Atlantic Treaty was given Foreign Minister December 7. During past three weeks renewed exploratory talks have resulted in steady progress toward concrete proposals for such treaty. In these talks it was recommended and recommendation is now being considered by seven governments now represented in talks that Iceland, Denmark, Norway, Ireland and Portugal be sounded out as to their willingness to consider participating as original signatories of treaty and if they were prepared in principle to do this they be invited to participate in definitive drafting of its terms. US representatives accepted responsibility for extending such invitations at appropriate time and for keeping governments to be invited generally informed in meantime.

Treaty envisaged would be within framework of UN Charter. It would be designed to fortify and preserve common western heritage of signatories and to increase security of North Atlantic area. It is hoped that treaty would serve this purpose by

1. Making war less likely through confronting any possible aggressor with evidence of collective determination to resist attack on any part.
2. Providing for continuous and effective self-help and mutual aid in order better to assure security of area.
3. Providing for consultation on the requests of any party in event of threat to or breach of peace.
4. Providing that in event of armed attack on any party within area all parties would take such action as might be necessary to restore and assure security of area and
5. Providing for consultative machinery both political and military and in which each party would be represented to facilitate its implementation.

There would thus be definite obligation to contribute toward collective defense of area both before and after armed attack had occurred by provision of assistance in keeping with resources and geographic

location of each party. This would not necessarily involve in every case a declaration of war in event of armed attack on another party and in deed treaty would not provide that any country automatically declare war in such contingency. In democratic countries declaration of war is of course parliamentary prerogative. Moreover in some cases it might be more advantageous to security of area as a whole if certain countries did not become involved in war unless directly attacked.

It is hoped definitive drafting of the treaty can be undertaken soon enough to permit its final conclusion early in February. We should be glad to receive orally and informally any views which Icelandic Government may wish to express concerning form and timing of official approach concerning this matter. Similar approaches will shortly be made to each of the governments named above. Relationship of Italy to proposed pact is still being studied and that government is accordingly not being approached at this time. No corresponding approach to Swedish Government is contemplated. Should that government however desire become party to such treaty its participation would undoubtedly be welcome.

R. P. B.

(Lesið upp fyrir Mr. Butrick 12. janúar 1949.
Hann fékk afrit.)

The Government of Iceland will not be able to determine its position with regard to the participation of Iceland in the conclusion of a North Atlantic Treaty until more concrete information is available concerning the increased security for Iceland implied in such a treaty as well as the obligations arising therefrom. It would therefore be advantageous if these matters, together with the special position of Iceland, could be clarified in unofficial exploratory talks between the Government of Iceland and representative or representatives of the Governments who for a considerable period of time have been working on this proposal.

The Government of Iceland would also be interested in discussion this problem with the Governments of Denmark and Norway in view of the close ties existing between those countries and Iceland.

Miðvikudaginn 12. janúar 1949 kom sendiherra Bandaríkja-
anna, Mr. Butrick, á skrifstofu mína samkvæmt beiðni minni.

Las ég þá upp fyrir honum ^{in unnu list} svarið og óformlegt
við minnisblaði Bandaríkjastjórnar frá 5. þ.m. um Norður-
Atlantshafsbandalagið og lét ég sendiherrann fá afrit
þess er ég sagði. Tilskýringar lagði ég áherzlu á, að
Íslendingar væri minna inni í þessu máli en stjórnir þeirra
ríkja, sem unnið hefðu að þessu tiltekna máli í marga
mánuði, hefðu auk þess mikla æfingu í utanríkismálum og
hermálum umfram Íslendinga, en þetta mál væri nýtt fyrir
okkur og við þar að auki einangraðir hér og hefðum enga
hermálaþekkingu. Af þessum sökum væri eðlilegt að við
þörfnuðumst nánari skýringa.

Ef verulegur áhugi væri hjá hinum þátttökuríkjunum
fyrir þátttöku Íslands mundi mér sýnast eðlilegt að ein-
hverjir menn, sem verulega hefðu að þessu máli unnið,
ættu samræður við Íslendinga eða fulltrúa þeirra, einhverja
áhrifamikla menn, um þetta efni. Væri hægt að koma því
við, hvort heldur að Íslendingar færu eitthvert annað til
viðræðna um þessi efni, einungis ef ekki bæri of mikið á
því eða einhverjir, t.d. fulltrúar frá Bandaríkjamönnum
og Bretum, sem að þessu hefðu unnið, kæmu hingað og ræddu
hér við áhrifamenn um þessi efni.

Eins legðum við mikið upp úr að hafa samráð við Norður-
landaríkin tvö, sem tilgreind væru og upp úr afstöðu þeirra.

— Atlunin með þessari orðsendingu væri ekki að aftaka
um þátttöku í þessu bandalagi heldur að opna dyrnar fyrir
unniðum um það en með þeirri varð, að Íslendingar tæki
engar skuldbindingar á sig fyrr heldur en þeir jafnóðum vissu
hvað í þeim fælist. Staða Íslands væri líka sérstæð, vegna
þess að við hefðum beyg af að hafa hér erlendan hær

á friðartímum, en þá kæmi hitt, hvort þá væri nokkuð öryggi í þessum samningi ef engar varnir ættu sér stað. Allt þetta yrði að meta, en bó væri sú skoðun ákaflega rík, bæði hjá fylgjendum ríkisstjórnarinnar ~~KYXXX~~ og ~~innar~~ stjórnarinnar sjálfrar, að það væri of dýru verði keypt að láta hermenn dvelja hér á friðartímum ^{því það} vegna þess öryggis, sem við slíkt fengist.

Öll þessu atriði yrðu best rædd og skilin í slíkum umræðum, sem ég hefði stungið upp á og sýndist mér því rétt að vinna að því að koma þeim á. Að svo stöddu vildi ég ekki frekar gera tillogur hvernig þeim yrði fyrirkomid, það mætti athuga það frekar ef stjórn hans og þeim sem að þessum málum ynnu hjá hinum stjórnunum, þætti þess vert að koma slíkum samtölum á.

Sendiherrann sagði lítið um þetta en lét bó uppi, að líklegast væri að einhverjir Íslendingar færu til Bandaríkjanna til umræða þar, vegna þess að þar væri nú til-athugunar þetta mál.

^{Þið gyltast væri} ~~þó~~ ^{as at} ~~þó~~ menn frá London og Washington kæmi hér og var það látið standa opið, ^{en} ^ú ^{lit} ^á ^{mi} ^{skilja}, ^{at} ^{sá} ^{bestu} þætti: ^{mi} ^{betri}.

Hyðben

Miðvikudaginn 12. janúar 1949 kom Anderssen-Rysst, sendiherra Norðmanna, á skrifstofu mína samkvæmt beiðni sinni og átti viðtal við mig og forsætisráðherra.

Erindi hans var að skýra okkur frá skeyti, sem honum hafði borizt frá Noregi, utanríkisráðuneytinu, og hafði verið lagt fyrir hann að segja forsætisráðherra og mér frá efni skeytisins í algjörum trúnaði. Las hann skeytið fyrir okkur.

Aðalefni þess, ^{sem} að á fundinum í Karlstað, sem nýlokið er og bar sem mættir voru forsætisráðherrar Noregs, Svíbjóðar og Danmerkur, utanríkisráðherrar og hermálaráðherrar landa þessara, hafði verið rætt um hervarnarbandalag Norðurlanda, þ.e.a.s. þessara þriggja ríkja. Tekið var fram, að á fundinum hafi komið fram mikill skoðanamunur um þetta efni á milli Norðmanna annarsvegar og Svía hinsvegar. ~~XXXXXX~~ Norðmenn héldu því fram, að stofna ætti varnarbandalag þessara þriggja ríkja, sem tengt væri Norður-Atlantshafsbandalaginu. Danir höfðu sett fram þá miðluartillögu, að Bandalagið væri stofnað og skyldi hvert einstakt bandalagsríki ráð^a því, hvort það tæki þátt í Norður-Atlantshafsbandalaginu eða ekki. Þessi miðlunartillaga hafði þó ekki fengið neinn hljómgrunn hjá Svíum, sem vildu láta stofna varnarbandalag Norðurland^a, sem regional-samning innan takmarka sáttmála Sameinuðu þjóðanna. Væri það bandalag ekki í neinum tengslum við Norður-Atlantshafsbandalagið og engir meðlimir Norðurlanda-bandalagsins væri heldur meðlimur í Norður-Atlantshafsbandalaginu.

Þrátt fyrir þenna skoðunamun náðist þó samkomulag á fundinum um yfirlýsingu milli þessara þriggja ríkja, þess efnis að mögulegt væri að stofna varnarbandalag Norðurlandanna, ^{sem} sem ríkin brjú hétu hverju öðru hernaðaraðstoð ef á þau væri ráðist, og voru þó undantekin þeirri skuldbind^a

ingu Færeyjar, Grænland, Jan Mayen og Spitzbergen, bannig að þó að á þessa landshluta væri ráðist kámi varnarbandalagið ekki til greina.

Berum orðum var tekið fram, að Svíar mundu hvorki nú né síðar taka þátt í Norður-Atlantshafsbandalaginu. Var svo að skilja, að þeir mundu ekki gerast aðilar að Norðurlandabandalagi ef hin ríkin tækju þátt í Norður-Atlantshafsbandalaginu. Ákveðið var að spyrjast fyrir um það í Washington og London, hvort að stjórnirnar þar hefðu áhuga fyrir, að Norðurlöndin gerðu slíkt bandalag sín á milli og ef svo væri, hvort að þær mundu þá veita slíku bandalagi þá aðstoð, sem nauðsynleg væri, ^{um} fjárhag og tæki, b.á.m. nauðsynlegan forgangsrétt um afhendingar.

Ákveðið var að hinn 10.-12. janúar skyldi mál þetta rætt í utanríkismálanefndum landanna, í Noregi þó í specialkommitteen, og var tekið fram af sendiherranum að það væri vegna þess, að þar ætti enginn kommúnisti sæti, en í norsku utanríkismálanefndinni væri kommúnistar.

Ef niðurstaðan yrði sú af þessum bollaleggingum, að haldandi væri áfram með umræður um varnarbandalag Norðurlanda á þessum grundvelli, skyldi síðan, þann 13., sendiherrar Noregs og Danmerkur, láta það uppi í Washington og London, að lönd þeirra óskuðu ekki eftir að fá boð um þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalaginu á meðan samningnum um varnarbandalag Norðurlanda stæði.

Þá var ráðgert, að fundur forsætis-, utanríkis- og hermálaráðherra ásamt sex bingmönnum úr hverju ríki, skyldi verða í Kaupmannahöfn 22. janúar. Síðan skyldi málið rætt við þingflokka og loks skyldi í janúar-lok verða fundur - reglulegur utanríkisráðherrafundur - í Oslo, þar sem einnig væri haft samráð við forsætis- og hermálaráðherra, en auk þess skyldu þar koma sendiherrarnir í London, Washington og Moskva.

Sendiherrann lét uppi að þessi reglulegi utanríkisráðherrafundur mundi aðeins vera fundur þessara þriggja ríkja

án þess hann vissi það glögglega.

Eftir að Anderssen-Rysst hafði lesið skeytið fyrir okkur ræddum við nokkuð um efni þess fram og aftur. Eg lét uppi að mér sýndist sænska sjónarmiðið ^{hafa ást-ð alan á} á Karlstaðfundinum. Anderssen-Rysst taldi það ekki vera, heldur hitt líklegra að Norðmenn og Danir vildu í lengstu lög halda í Svía og gera ítrustu tilraunir til að ekki slitnaði upp úr samningum milli þessara ríkja. Hann taldi áhuga Norðmanna fyrir Norður-Atlantshafsbandalaginu svo mikinn, að vart væri líklegt að þeir létu undan skoðun Svía í þessu.

Forsætisráðherra benti á ^á lumsögn Vesturveldanna um afstöðu þeirra til hvílíks varnarbandalags mundi þó væntanlega hafa mikil áhrif í þessu efni og var Anderssen-Rysst sammála því. Annars skýrði hann okkur frá viðtali Lange utanríkisráðherra við "Arbeiderbladet" í Oslo 1. eða 2. janúar, þar sem hann hefði mjög eindregið látið uppi, að Noregur byrfti að vera í heildarsamtökum þeirra ríkja, sem hugsuðu og hegðuðu sér á sama veg og Norðmenn. Hefði þar einnig komið fram, að hann vildi samvinnu við Ísland. Enn sagði hann, að síðar hefði ^í Arbeidetbladet birst greinar eftir áberandi norska stjórnálamenn úr verkamannaflokknum þar, eins og Colbjørnsen, sem áður hefði hneigst mjög til samvinnu við Rússa en héldi því fram, að ^{eina} ráðið til friðunar helminum væri stofnun sterks Norður-Atlantshafsbandalags.

Anderssen-Rysst spurði okkur, hvort Íslendingar hefðu fengið nokkra vitneskju frekar að vestan. Eg sagði að úr því að Norðmenn hefðu sýnt okkur þann trúnað að skýra okkur frá þessu væri rétt, að við segðum honum frá, að í síðustu viku hefði ég fengið fyrirspurn um, hvernig við mundum svara ef okkur yrði boðið. Þetta væri nú til athugunar og mundum við sennilega bráðlega, e.t.v. þegar í dag, svara á bá leið, að við yrðum að fá nánari vitneskju um málið áður en við gætum tekið afstöðu til þess. Þetta væri honum sagt í mesta trúnaði.

Hann gerði ráð fyrir því að Norðmenn hefðu þessar fregnir um málaleitun til okkar þegar frá Washington, vegna þess að sendiherra þeirra þar fylgdist mjög vel með og sagði ég þá, að sendiherra Norðmanna þar hefði einmitt sagt sendiherra okkar tveim eða þrem dögum áður en við fengum þessa málaleitun, að hún væri væntanleg. ~~XXXXXXXXXX~~

Ræddum við síðan nokkuð um afstöðu Íslands í þessu efni og sögðum við forsætisráðherra báðir við sendiherrann, að ekki væri vafi á, að afstaða Noregs mundi geta haft áhrif á hverja ákvörðun Íslendingar tækju um þátttöku í bandalaginu. Hann spurði, hvort ~~þ~~ hann mætti segja frá þessum orðum okkar og töldum við ekkert því til fyrirstöðu, að hann segði að við hefðum sagt þetta við hann. Hitt væri annað mál, sem hann yrði að gera sér ljóst, að afstaða Íslendinga væri auðvitað undir ýmsu öðru komin einnig, og þetta væri eitt af því, sem líklegt væri að hafa áhrif á okkar afstöðu. Lét hann sér það fyllilega skiljast en sagðist mundu koma skoðun okkar um býðingu afstöðu norsku stjórnarinnar áleiðis til hennar og því, að við værum þakklátir fyrir þessa vitneskju og legðum mikið upp úr, að halda kontakt við nokrsu stjórnina í þessum efnun.

Hilber

Fimmtudaginn 27. janúar 1949 átti ég tal, samkvæmt beiðni minni, við Gustav Rasmussen, utanríkisráðherra Dana, á skrifstofu hans. Hann sagði þegar í stað, að hann hefði haft mikið að gera undanfarna daga og hefði enn, og tók síðan að segja mér, án þess að ég spyrði, frá samningaumleitunum um varnarbandalag Danmerkur, Noregs og Svíþjóðar. Hann taldi, að samningaumleitarnir hefðu leitt til þess, að sjónarmið hinna þriggja ríkja hefðu nálgast. Aðalskoðunarmunurinn nú væri sá, að Norðmenn vildu ekki ganga í þetta varnarbandalag nema því aðeins, að tryggt væri að vesturveldin, þ.e. Bandaríkin, létu þeim í té vopn, veittu þeim aðstoð í stríði og þar að auki gæfu einskonar garantiur um hjálp þeim til handa, ef á þá yrði ráðist. Svíar teldu þörf á vopnum frá Bandaríkjunum og hefðu ekki á móti að biðja um þau, en teldu ástæðulaust að biðja um þau fyrr en bandalagið væri komið á laggirnar, en væri á móti því að biðja um nokkurar garantiur, enda mundu Bandaríkin - hvað sem öllum fyrirfram samningum liði - koma Norðurlöndunum til hjálpar, ef á þau yrði ráðist. Danmörk vildi umfram allt koma Norðurlanda-bandalagi á og teldi það höfuðvinning, að Svíar vildu yfirleitt vera með í slíku bandalagi. Hann sagði, að sjónarmið dönsku stjórnarinnar kæmu fram í grein, sem í morgun hefði britst í "Socialdemokraten".

Aðspurður af mér svaraði hann, að nánast mætti segja, að sjónarmið dönsku og sænsku stjórnarinnar nú væri hin sömu.

Hann sagði, að verið gæti, að fleiri fundir yrðu haldnir um málið heldur en Oslo-fundurinn. Danir teldu slíkt nýtsamlegt og vildu umfram allt koma í veg fyrir, að upp úr slitnaði. Hann sagði, að á þessum fundum hefði ekki verið rætt um afstöðu til Norður-Atlantshafsbandalagsins, en

auðvitað hefði hver stjórn fyrir sig hugsað það mál. Norðmenn mundu ganga í bandalagið, ef upp úr slitnaði, Svíar áreiðanlega ekki. Danir væru óákveðnir, en sjálfur sagðist hann gera ráð fyrir, að hann myndi ekki mæla með inngöngu í bandalagið og hafði þó á því ýmsa fyrirvara, sagði skoðanamun milli dönsku stjórnsmálaflokkanna um þetta. Hægri og vinstri flokkarnir hafa nokkurn veginn sömu afstöðu og Norðmenn, en mjög margir væru þeirrar skoðunar, að Danir ættu ekki að taka þátt í bandalagi þessu. Auk þess sagði hann dönsku stjórnina ekki vita nóg um, hvað í Norður-Atlantshafs-sáttmálanum mundi felast, en taldi augljóst, að ef byrja ætti á fundum um hvað gera ætti einhverju ríki til hjálpar eftir að á það væri ráðist, þá mundi það verða of seint fyrir Danmörku, því að þá mundi vera búið að taka hana. Ég sagði, að Ísland hvorki vildi né gæti haft áhrif á hvað hin Norðurlöndin gerðu, en við hefðum áhuga fyrir, að ef samningar um Norðurlandabandalagið færi út um þúfur, og ef Noregur og Danmörk hæfu þá viðræður um þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalaginu, að hafa samráð við þau, enda teldi Ísland sig enn of lítið vita um þær ráðagerðir til að geta tekið afstöðu til þeirra. Rasmussen spurði að vísu, hver afstaða íslensku stjórnarinnar mundi verða, og hlustaði á ummæli mín um, að við vildum hafa samráð við þá hina í þessu tilfelli, en ekki virtist mér hann leggja mikið upp úr því, en ég sagði, að auðvitað færi afstaða íslensku stjórnarinnar að lokum eftir því, hvaða skyldur Ísland yrði að taka á sig, ef það gengi í Norður-Atlantshafsbandalagið, og hvert aukið öryggi það fengi. Rasmussen sagði, aðspurður af mér, að ekki væri hægt að segja, að Bandaríkin hefðu reynt að beita nokkurri pressu á Danmörku um þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalaginu, aðeins hefði sendiherrann sagt, að þeir getu þá ekki búið við vopnum, að minsta kosti ekki í fyrstu, en úr því vildi Rasmussen lítið gera, því að bæði þyrfti Danmörk lítið af vopnum á bandarískan

mælikvarða, og Danir mundu hvort eð ekki fá vopn þaðan fyrstu 2 árin. Þá taldi Rasmussen vera nú heldur friðvænlegra en áður í alþjóðamálum. Ekki sagði hann að Rússar hefðu meynt að hafa nein áhrif á þá, heldur aðeins hefði þaðan heyrst almennur propaganda.

Auk þessa máls drápum við í samtalinu aðeins á Grænlandsmálið og skýrði ég nefndarskipunina í því. Auk þess kvartaði ég yfir afstöðu Dana í París til togarakaupa okkar í Englandi. Rasmussen kannaðist við það, hélt að þegar væri búið að kippa því í lag, en lofaði að athuga það.

Fostudaginn 28. janúar 1949 kl. 9½ f.h. átti ég tal við hr. Halvard Lange, utanríkisráðherra Norðmanna, á skrifstofu hans í Oslo, samkvæmt beiðni minni. Lange átti mjög annríkt. Átti eftir stutta stund að fara á fund með miðstjórn flokks síns.

Lange sagði mér, að hann byggist við, að ekki yrði samkomulag um skandinavískt varnarbandalag nema því aðeins, að Bandaríkjastjórn hefði breytt um afstöðu frá því sem verið hefði, en í morgunblöðunum þennan dag væri skýrt frá, að hugsanlegt væri að Bandaríkin mundu láta slíkt skandinavískt varnarbandalag fá vopn, ef það yrði myndað.

Hr. Lange sagði, að þetta kæmi algjörlega í bága við þær fregnir, sem hann hefði haft síðast frá sendiherra Bandaríkjanna í Oslo daginn áður. Nú hefði hann látið spyrja um þetta á ný og ef engin breyting yrði, teldi hann litlar sem engar líkur, að úr skandinavíska barnarbandalaginu yrði. Þá þyrftu Norðmenn eftir viku eða hálaftan mánuð að segja til um, hvort þeir vildu taka þátt í samningunum um stofnun Norður-Atlantshafsbandalags. Taldi hann allar líkur til, að svo yrði, en þó mundi það nokkuð fara eftir því, hvað í þessum samningum fælist. T.d. mundu Norðmenn ekki samþykkja

að hafa herstöðvar í landi þeirra á friðartímum. Hitt teldu þeir mjög miklu máli skipta, að áður en til ófriðar kæmi, væri búið að gera ráð fyrir, hvernig aðstoð Vesturveldanna yrði háttað. Skildist mér að synjun Svía á því, að slíkar ráðagerðar ætti sér stað, væri ein höfuð ástæðan fyrir því, að ekki myndi samkomulag verða.

Eins hafði ráðherrann daginn áður haldið ræðu um málið í norska Stórbínginu og vékum við að henni. Sagði ráðherrann að þar kæmi skoðun sín og stjórnarinnar fram.

Þá sagði ráðherrann, að nekkur skoðanamunur væri innan norska verkamannaflokksins um afstöðuna til Norður-Atlantshafsbandalags, og gæti sé skoðanamunur orðið stjórninni mjög örðugur. Að vísu væri vitað, að yfirgnafandi meiri hluti þings væri með Norður-Atlantshafsbandalagi, en þessi skoðanamunur innan stjórnar flokksins gæti ef til vill kostað hann meirihluta afstöðu við kosningar.

Hann sagði og, að hugsanlegt væri, að Rússar réðust á Noreg á tímabilinu frá því að Norðmenn segðust vera reiðubúðir til samninga um þessi efni og þangað til að Bandalagið væri komið á, og þyrftu Norðmenn að tryggja sig eftir fönngum og fá aðstoð ef til slíks kæmi. Framhjá þessum möguleika væri ekki alveg hætt að líta.

Ég sagði ráðherranum, að íslenska stjórnin hvorki vildi né gæti haft nokkur áhrif á norsku stjórnina um hverja ákvörðun hún tæki, en ef Norðmenn hefðu í athugun þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalagi hefði íslenska stjórnin áhuga fyrir að fylgjast með því og hafa samvinnu við norsku stjórnina ef til kæmi. Væri hugsanlegt, að sérstakir menn kæmi til Noregs til viðræðna um það efni.

Lange tók því vel en ekki virtist mér hann leggja mikið upp úr því. Ég tjáði ráðherranum, að afstaða Íslands væri sú, að við hefðum litla sem enga herþekkingu; okkur væri ekki til hlítar ljóst, hver hernaðarþýðing lands okkar væri né hvað gera þyrfti til varnar landina og gæti því farið svo,

sagði hann Svía hafa sömu skoðun. Réði ég það og af ummælum Svía Eins, er ég þekkti frá fyrri tíð og hittu þarna um kvöldið, að hann taldi ákaflega ólíklegt, að nokkur niðurstaða yrði þessa fundur önnur en sú, að slíta samningavirðum.

Forset Stórbingsins, Natvig-Patersen, kom að máli við mig í boði þessu og vékum við meðal annars að þessum efnum. Taldi Stórbingsforsetinn það hafa verið mikla vitleysu að forma sjónarmiðin svo rökilega, sem gert hafði verið í Kaupmannahöfn nokkrum dögum áður, því að nú var norskt sjónarmið og sanskt sjónarmið og ef hvika ætti frá hvoru um sig teldi sá sig láta í minni þokann. Einnig væri komin inn í málið persónuleg prestige atriði o.fl., sem gerði það óþarflega erfitt viðfangs. Það væri að vísu svo, að norski verkamannaflokkurinn væri nokkuð klofinn um málið, en víst væri og að ef horfið væri frá hinu norska sjónarmiði er verið hefði, þá mundu borgaraflokkarnir snúast á móti stjórninni og mikill hluti verkamannaflokksins vera þeim sammála og mundi það að sjálfsögðu valda miklum örðugleikum.

Eftir að samkvæmti þessu lauk hafði ég ekki meiri samgang við norska stjórnámálamenn í för minni.

að við óskuðum eftir sérstöku samráði við Norðmenn um það atriði.

Lange játaði því einnig en sagði, að Norðmenn hefðu enn ekki íhugað til neinnar hlitar í hverju aðstoð af hálfu Vesturveldanna þeim til handa ætti að vera fólgin. Athugun á slíku mundi einmitt hefjast eftir að úr því væri skorið, hvort skandinaviska varnarbandalagið kæmist á eða ekki.

Ég hafði látið uppi við fulltrúa utanríkisráðuneytisins, sem tók á móti mér á flugvellingum, að ég gæti ekki sagt um hversu lengi ég yrði í Noregi fyrr en ég hefði talað við utanríkisráðherra Lange. Ég gæti þessvegna ekki svarað því, hvort ég gæti þegið boð daginn eftir um hádegisboð hjá Noregskonungi.

Lange lét uppi að fyrri braugi von um, að ég gæti tekið þátt í þessum hádegisverði en nefndi ekki að öðru leyti, að ég dveldi lengur í Oslo, heldur sagði þerum orðum, að hann hefði hreyft því og óskað eftir, að ég ætti kost á að sitja á fundunum um hið skandinaviska varnarbandalag, en Svíar hefðu neitað því, vegna þess að þeir hefðu talið, að slíkt mundi leiða til of mikilla umræða um Norður-Atlantshafsbandalag.

Ég sagði Lange þessvegna, að ég mundi hverfa frá Noregi strax daginn eftir, en hann sagði, að við mundum hittast um kvöldið í boði hjá sér og mundum við þá geta rætt nánar um þessi efni. Ekki varð það þó, því að í boðinu veik Lange ekki einu orði að þessum efnum, enda virtist hann þá ærnar áhyggjur hafa og sat ýmist á tali við Undén, Rasmussen eða forystumenn flokks síns. Varð ég þess mjög var í samkvæmi þessu, að Norðmenn, sumir að minsta kosti, höfðu þungar áhyggjur um, hvernig horfði í þessu efni og að, einkum Danir, lögðu ríka áherzlu á, að ekki slitnaði upp úr. Norðmenn, a.m.k. Lange, töldu þýðingarlaust, eftir því sem hann hafði sagt mér um morguninn, að halda lengur áfram þessum viðræðum, og